

СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРУДЕНЦІЙНОГО НАГЛЯДУ ЗА СТРАХОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

In this article the authors reveal the goals and sectors of prudential insurance supervision, design diagram of causal relationship between risks, classify and characterize supervision tools.

Інтеграція страхового ринку України в міжнародні та регіональні ринки фінансових послуг потребує запровадження принципів та стандартів, рекомендованих Міжнародною асоціацією органів нагляду за страховою діяльністю (IAIS) [1]. Сьгодні державний нагляд за страховою діяльністю в Україні здійснюється з метою дотримання вимог законодавства про страхування, ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту інтересів споживачів [2, ст. 35]. На жаль, законодавча основа не вимагає від державних органів виконання найважливішої мети – забезпечення громадської довіри до ринку фінансових послуг – яка присутня у більшості законодавчих актів, що регулюють нагляд інших країн [3; 4].

Головною складовою системи регулювання страхового ринку є пруденційний нагляд за фінансовою стійкістю страховиків. Основне завдання пруденційного нагляду полягає у збільшенні ефективності державного регулювання через мінімізацію ціни ризику банкрутств для суспільства, у яку включається вартість прямих втрат від неплатоспроможності страховиків, вартість попередження такої неплатоспроможності та вартість, пов'язана з фінансуванням тих банкрутств, що неминуче відбуваються [5].

У звітах міжнародних фахівців [3; 6] констатується, що в більшості розвинутих країн світу наглядовий процес базується на оцінці ризику. Нагляд на основі ризику (Risk-Based Supervision – RBS) – регулюючий процес, де обмежені регуляторні ресурси спрямовуються на основі пріоритету до тих компаній, напрямів діяльності й процедур, які є підвищеним джерелом ризику для тривалої стабільності страхових ринків [5].

Існуюча концептуальна основа регулювання та нагляду в Україні у сфері страхування "передбачає нагляд за дотриманням вимог" [3]. Міжнародний консультант Р. Дж. Хобарт у своєму звіті стверджує, що нагляд за дотриманням вимог характеризується екстенсивними і деталізованими регуляторними правилами, а роль наглядового органу є обмеженою. Р. Дж. Хобарт відокремлює три проблеми, притаманні такому нагляду [3]:

деталізовані правила можна виконувати формально; нормативні положення з часом втрачають актуальність; нагляд за дотриманням вимог вимагає більших ресурсів порівняно з наглядом на основі ризику.

Щоб наблизити функціонування вітчизняного страхового ринку до міжнародного рівня, підвищити надійність національних страховиків, зменшити вартість регулювання має продовжуватися робота з удосконалення державної системи. Концепція розвитку страхового ринку України до 2010 року [7] визначає необхідність запровадження системи пруденційного нагляду, яка "передбачає максимальний облік у діяльності страховиків таких параметрів, як рівень ризиків, адекватність оцінки страховиком реального рівня ризику, якість внутрішньої системи управління і контролю за ризиками, відповідний бух-

галтерський облік і фінансову звітність, виявлення недоліків у діяльності страховиків на ранніх стадіях їх розвитку".

Виходячи з визначеного завдання, метою статті є дослідження сучасних інструментів нагляду за страховою діяльністю та розробка практичних рекомендацій щодо формування національної системи пруденційного регулювання.

На думку авторів, найвагоміші дослідження проблем пруденційного регулювання страхової діяльності проводяться іноземними фахівцями страхової галузі, у тому числі П. Шармою [6], М. Бартом [5]. Значна кількість сучасних досліджень викликана змінами концепцій, тому вони найчастіше здійснюються у робочих групах, а висновки і результати роботи високопрофесійних науковців та спеціалістів-практиків знаходять відображення у звітах [6; 8; 9] та офіційних документах [7; 10; 11].

За міжнародним дослідженням П. Шарма стосовно ризиків діяльності страховиків на основі аналізу даних органів страхового нагляду про компанії, що мали серйозні фінансові проблеми, прямими причинами фактичних випадків неплатоспроможності страховиків були необґрунтовані рішення в умовах ризику, зовнішня критична подія та несприятливі фінансові результати. Детальний аналіз довів, що причинні ланцюги починалися в кожному випадку з внутрішніх чинників: проблем в управлінні або проблем з акціонерами чи із зовнішніми службами контролю. Ці проблеми включали некомпетенцію чи роботу поза своєю компетенцією, недостатність інтегрованості процесів та колективів, конфліктні причини, слабкість компанії перед неправильними рішеннями групи, у якій вона працює.

Базові внутрішні проблеми призводили до неадекватних внутрішніх процесів: некоректності в обліковій політиці та інформаційних технологіях, неадекватності комунікацій між відділами, аутсорсингу, контролю за дистрибуцією. Через встановлення керівництвом допустимого ризику на неадекватно високому рівні часто приймалися невідповідні рішення стосовно ризиків перестрахування, витрат, андеррайтингу, управління активами та зобов'язаннями.

Внутрішні проблеми в управлінні сприяли тому, що фінансові результати та фактори, які на них впливають, зокрема резерви та активи, були неточно оцінені. Причинами фінансових негараздів нерідко стали зовнішні критичні події.

Учасниками дослідження П. Шарма відокремлені загальні причини та відносини між причинами ризиків [6, с. 20]. Доопрацьована авторами схема причинно-наслідкового ланцюга ризиків наведена на рисунку. Зокрема авторами уточнено, що дії компанії та результати її діяльності мають вплив на базові зовнішні причини ризиків.

Рис. Загальні зв'язки між причинами ризиків

Представники європейських органів нагляду дійшли висновку, що інструменти регулювання – діагностичні, превентивні та оздоровчі – будуть ефективними, якщо вони правильно досліджують ланцюг складних причин виникнення неплатоспроможності [6, с. 9].

У системі пруденційного регулювання часто виділяються окремі напрями нагляду, наприклад, капітал (capital), якість активів (asset quality), перестраховування (reinsurance), адекватність виплат та розрахунку актуарних зобов'язань (adequacy of claims and actuarial liabilities), управління діяльністю та корпоративне управління (management and corporate governance), дохідність та прибутковість (earnings), ліквідність та узгодження активів і зобов'язань (liquidity and asset/liability matching), дочірні підприємства і пов'язані сторони (subsidiaries and related parties) [4; 12]. Такий підхід отримав назву CAMELS (акронім від складових моделі) і широко застосовується у США.

Згідно з Законом України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" основними напрямами нагляду уповноваженого органу виконавчої влади є додержання встановлених критеріїв та нормативів щодо [13, ст. 29]:

- 1) ліквідності;
- 2) капіталу та платоспроможності;
- 3) прибутковості;
- 4) якості активів та ризиковості операцій;
- 5) якості систем управління та управлінського персоналу; додержання правил надання фінансових послуг.

Перші п'ять пунктів відносяться до системи пруденційного нагляду та більше нагадують систему бальної оцінки фінансового стану банків CAMEL (Capital, Assets, Management, Earnings, Liquidity). Законодавство України не відокремлює нагляд за перестраховуванням та адекватністю виплат і розрахунку актуарних зобов'язань для страхових компаній. Але суттєвим недоліком, на погляд авторів, є відсутність вимог щодо нагляду за пов'язаними сторонами. Р. Дж. Хобарт констатує, що операції з пов'язаними сторонами є одним з найбільших ризиків для страхової компанії [14].

Для вирішення проблеми невідповідності у напрямах нагляду в Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року [7] зазначено про "необхідність забезпечення консолідованого нагляду за страховиком страхової групи та розробки порядку оцінки всіх прийнятних ним ризиків". Слід відмітити, що тут існує певна неточність застосування терміна "прийнятний ризик" (в страховій справі він означає укладання договорів страхування за відповідну плату). Крім того, у Концепції прямо не стверджується про необхідність контролю за ризиками страховика від операцій із пов'язаними особами.

Вітчизняні дослідження шляхів розвитку державного нагляду [12] також ігнорують необхідність оцінки ризиків пов'язаних осіб. Автори статті вважають, що модель CAMELS не можна обмежувати лише першими чотирма складовими, як це запропоновано К. Грозавою [12] у модифікованому методі нагляду.

Наглядові органи використовують широке коло інструментів, які різняться залежно від країни: від всебічного використання електронних звітів компаній і оперативного аналізу результатів з метою виявлення можливих проблем до всебічних перевірок на місцях, включаючи неформальне спілкування й кооперацію з компаніями. П. Шарма [6, с. 41] впевнений, що у практиці необхідно застосовувати неформальні інструменти так само, як і формальні, хоча деякі формальні інструменти в цей час не встановлені директивними матеріалами страхового нагляду ЄС. Неформальні діалоги з компаніями, аудиторами, актуаріями та іншими учасниками ринку є важливою частиною наглядової практики – це корисно для практичного визначення якості менеджменту й внутрішнього контролю. Зовнішня інформація про компанію й ринок також має цінність для регулятора, наприклад новини в пресі щодо неналежного обслуговування споживачів або ринкові чутки про агресивні ціни. У деяких ситуаціях наглядовому органу необхідно це розглядати як важливий ранній сигнал про можливість виникнення проблем.

Діагностичні (системи раннього попередження) та оздоровчі інструменти застосовуються при багатьох ситуаціях на відміну від превентивних, що найчастіше використовуються для попередження окремого виду чи причини ризику. Чимало існуючих превентивних інструментів мають обмежувальний характер, наприклад, для інвестиційного ризику – заборона певного активу або граничні межі для кількості певного активу.

Це захищає споживачів і знижує ризик дефолту, але може негативно впливати на ринкові відносини і заважати компаніям працювати вільно. Для кращого результату регулювання превентивні інструменти повинні включати як обмеження, так і стимули.

Прикладом стимулювання є введення у деяких країнах спеціалізованої структури капіталу, при якій краще управління ризиками інвестування потребує меншого капіталу, якщо ж стратегія розміщення активів більш ризикована, компанія повинна мати більший капітал. При реалістичних і реагуючих на зміну стратегії нормативних правилах такий інструмент стимулює менеджмент страховика до виважених рішень на ринку інвестицій. На практиці існують непрямі превентивні інструменти, наприклад, правила звітності та бухгалтерського обліку в США розроблені таким чином, щоб зменшувати активи та збільшувати зобов'язання для попередження погіршення.

Залежно від характеру регулятивних вимог превентивні інструменти можуть бути кількісними або якісними. До перших відносять вимоги до капіталу як буфера для збитків при нестабільних ситуаціях; вимоги до капіталу, пов'язані з якістю ризик-менеджменту для заохочення керівництва змінювати пріоритети в управлінні та забезпечення кращої практики ведення бізнесу; межі допустимих активів; вимоги до стресування активів і зобов'язань стосовно концентрацій, ліквідності, змін процентних ставок, курсів валют, специфічних подій, системних подій, пов'язаних осіб; тестування за сценаріями припущень, включаючи зміни в оподаткуванні та невизначеності в законодавстві та ін.

Якісні превентивні інструменти включають вимоги щодо посилення прозорості діяльності компанії; вимоги до навичок і досвіду менеджменту; відповідальність менеджменту при встановлених критеріях, згідно з якими можна робити висновки про помилку; заборону діяльності або звільнення безвідповідальних менеджерів; застосування санкцій для компанії при слабкості ризик-менеджменту й контролю. Певні превентивні інструменти покликані вирівнювати інтереси менеджменту й пріоритети обачливого управління бізнесом, наприклад заохочення бажаної практики, погроза заборони діяльності для менеджера.

Найбільш складними областями пруденційного нагляду є рання діагностика та суб'єктивні оцінки. Підходи до оцінки якості систем управління й контролю, визначення достатності капіталу з урахуванням рівня ризиків діяльності страховика (risk-based capital systems) – є прикладами складних процедур. Автори погоджуються з думкою К. Грозави, що "якісна оцінка значною мірою залежить від кваліфікації аналітика наглядового органу" [12, с. 64].

Інструменти діагностики використовуються наглядовим органом при виїзних та безвиїзних перевірках. Безвиїзні перевірки на основі звітності страховика – найдешевший спосіб оцінки ризиків діяльності. Поки що більш ефективним засобом виявлення компаній, уразливих до ризику дефолту, є застосування систем фінансових коефіцієнтів.

Сигнали раннього попередження в інструментах діагностики можна розподілити на кількісні та якісні [6, с. 60 – 61]. Кількісні індикатори включають: низьку маржу платоспроможності; швидке зростання бізнесу, що знижує прибутковість; високі витрати й низьку прибутковість; несподіване зростання або помітне зниження технічних резервів; значне відхилення від бюджетів і бізнес-планів; концентрацію інвестицій, особливо в афілійованих структурах; інші зміни або незвичайні тенденції, такі, як несподіване зростання виплат для ризикових видів або кількості дострокових припинення дії договорів страхування життя.

Якісні індикатори можуть бути ідентифіковані шляхом аналізу фінансової інформації: зміна стратегії; нові класи бізнесу / ресурси бізнесу; незріла стратегія андеррайтингу; зміни або затримка у реалізації бізнес-плану; помилки у здійсненні попередніх наглядових порад або вимог; відсутність співробітництва з наглядовим органом або затримки в наданні інформації; низька якість поданої інформації, зокрема нереалістичний або неповний бізнес-план; низька відповідальність

або бездіяльність щодо зауважень аудиторів; уразливість щодо змін у законодавстві або оподаткуванні; поглинання, придбання або інші значні трансакції, які можуть чинити тиск на менеджмент; припустимі другорядні проблеми, що можуть свідчити про пасивне відношення менеджменту до своїх обов'язків; ідентифікація договорів перестраховування, несумісних з нормальною комерційною практикою або для яких комерційна раціональність під сумнівом; послідовне домагання бути краще основних конкурентів; претензії споживачів, посередників (спрямовані наглядовому органу або компанії); надмірні бонуси, інші незвичайні винагороди й стимули. Деякі якісні сигнали можуть свідчити про тиск на менеджмент для досягнення певних цілей або перекручування результатів. Інші сигнали надають доказ неякісного менеджменту.

Один із важливих аспектів підходу RBS – це збільшення уваги до оцінки якості системи управління: менеджменту, процесу прийняття рішень, систем контролю з практичним фокусуванням на ризик-менеджменті, внутрішнього моніторингу й інформації для управління. Замість розробки жорстких правил щодо зменшення ризику неплатоспроможності, регулятори все більше зосереджують зусилля на забезпеченні, по-перше, – усвідомлення необхідності контролю ризику банкрутства, по-друге – зацікавленості у побудові власних систем ризик-менеджменту.

Важливим інструментом діагностики залишається контроль за достатністю капіталу. Іноді він застосовується у вигляді "наглядових сходів" (supervisory ladder) [4], які визначають подальші дії наглядового органу залежно від ступеня виконання компанією нормативів. Страховики, що мають показники близько до межі достатності, повинні надати регулятору детальний звіт щодо причин такого стану та пояснень подальших дій для підвищення додаткового капіталу і зменшення ризику.

Регулятор на підставі наданих страховиком пояснень проводить оцінку звіту, а після цього приймає рішення стосовно необхідності застосування заходів впливу.

Капітал має превентивну й оздоровчу роль в пруденційному регулюванні. Але регуляторні вимоги до розміру капіталу не можуть замінити необхідність формування адекватних резервів, заходи щодо зменшення ризику неплатоспроможності, у тому числі диверсифікацію активів, перестраховування. Не випадково принципи IAIS [1] крім достатності капіталу та платоспроможності відокремлюють ще п'ять пруденційних вимог: до оцінки та управління ризиками, до страхової діяльності, до зобов'язань, до інвестицій, до похідних фінансових інструментів.

Нагляд на основі ризику вимагає, щоб наглядовий орган не лише контролював ризики, але й співпрацював з менеджментом компанії й радою директорів, щоб зменшити ризик, коли розсудливі (пруденційні) рівні встановлених критеріїв (нормативів) порушуються.

Проведене дослідження світового досвіду дозволило авторам здійснити систематизацію існуючого інструментарію наглядових органів за видами та спрямованістю (таблиця). На погляд авторів, спрямованість певних інструментів повинна враховувати причини ризиків (див. рисунок). Крім цього, автори зробили спробу розподілити елементи моделі CAMELS за виділеними причинами. Такі причини ризиків, як невідповідні ризикові рішення, негативні фінансові результати та неправильна оцінка фінансових результатів повинні аналізуватися в комплексі для нагляду за якістю активів, перестраховуванням, адекватністю виплат та актуарних зобов'язань, ліквідністю, дохідністю і прибутковістю. Тому вони об'єднані в одну групу інструментів за спрямованістю.

Таблиця

Інструментарій пруденційного нагляду за страховою діяльністю

Спрямованість інструментів	Вид інструментів пруденційного нагляду		
	Превентивні	Діагностичні	Оздоровчі
1	2	3	4
Загального характеру (капітал та комплексний нагляд)	Вимоги до забезпечення платоспроможності (до регуляторного капіталу, резервів, активів). Ліцензійні умови провадження страхової діяльності. Рекомендації з ідентифікації та оцінки ризиків діяльності страховика. Рекомендації з питань пруденційної і фінансово-стабільної практики ведення бізнесу. Вимоги до прозорості діяльності компанії. Інформування наглядових органів інших юрисдикцій та/або інших країн, де працює компанія, про фінансові проблеми, шахрайство, тощо. Обмеження на укладання нових договорів страхування. Обмеження або анулювання ліцензії на здійснення страхової діяльності	Вимоги до звітності страховиків та брокерів. Перевірка документів для ліцензування. Застосування методики аналізу звітності компаній та ключових індикаторів ризику (тести раннього попередження). Аналіз звітів аудитора, актуарія. Порядок здійснення виїзних перевірок. Обмін інформацією між наглядовими органами. Неформальні дискусії з аудиторами, актуаріями, асоціаціями страховиків, перестраховальниками. Аналіз оцінок рейтингових агентств. Процедура обробки скарг клієнтів. Контроль за достатністю капіталу "наглядові сходи". Ретельна виїзна перевірка ризиків діяльності компанії. Перевірка виконання погоджених планів фінансового оздоровлення. Облік та аналіз зведеної інформації про ризики компанії	Приписи щодо усунення порушень. Вимога складання страховиком плану фінансового оздоровлення. Розробка наглядовим органом плану відновлення фінансової стабільності. Вимога до збільшення капіталу. Примусова передача портфеля договорів, поглинання
Базові внутрішні причини (управління, пов'язані сторони)	Вимоги до корпоративного управління. Професійні вимоги до осіб, відповідальних за ключові рішення. Вимоги до прозорості структури групи. Загроза виникнення індивідуальних санкцій до осіб, відповідальних за ключові рішення (з метою стимулювання)	Методика оцінки якості корпоративного управління. Оцінка уразливості страховика до ризиків групи, в яку він входить, та ризиків інших пов'язаних осіб. Інтерв'ювання топ-менеджменту та членів органів управління. Аналіз внутрішніх регламентуючих документів	Вимога скликання позачергових зборів учасників. Заборона діяльності для осіб, відповідальних за ключові рішення. Відсторонення керівництва та призначення тимчасової адміністрації
Базові зовнішні причини	Збільшення інформованості про зовнішні ризики (публікації регулярних оглядів ринку, організації семінарів). Вимоги до моделювання катастроф та стрестування щодо зовнішніх ризиків	Аналіз стану та тенденцій розвитку ринків. Тематичні відвідування компаній. Моніторинг потенційних економічних навантажень на учасників страхового ринку	Інформування державних органів про можливі проблеми на ринку. Розробка макроекономічних заходів з оздоровлення ринків

1	2	3	4
Неадекватні внутрішні процеси, системи, люди (управління)	Вимоги до організації та функціонування систем управління ризиками та внутрішнього контролю (внутрішнього аудиту). Порядок та умови ведення обліку договорів, виплат, персоніфікованих карток тощо. Вимоги до провадження діяльності страховими посередниками. Обмеження з аутсорсингу ключових функцій. Кваліфікаційні вимоги до працівників компанії. Вимога публічного повідомлення про системи управління ризиками і внутрішнього контролю, про принципи моделювання і припущення для поширення гарної практики. Застосування штрафних санкцій до компанії та відповідальних осіб при слабкості ризик-менеджменту й контролю	Встановлення критеріїв щодо якості систем управління та управлінського персоналу. Оцінка діяльності внутрішнього аудита, актуарія, аварійного комісара. Оцінка якості процедур внутрішнього контролю й систем управління ризиками. Рекомендації щодо опитування та обговорення з посадовими особами питань операційної діяльності, процесів виконання ключових функцій. Оцінка адекватності моделей, що використовуються в компанії. Аналіз ризиків дистрибуції (реалізації). Аналіз менеджменту, процесу прийняття рішень, систем управління і контролю, внутрішнього моніторингу та інформації для управління	Приписи щодо усунення порушень. Заборона професійної діяльності
Невідповідні ризикові рішення, негативні фінансові результати та неточна оцінка фінансових результатів (якість активів, перестраховування, адекватність виплат та актуарних зобов'язань, ліквідність, прибутковість)	Обмеження допустимого ризику. Обмеження стосовно концентрації активів, перестраховування, заборона певних активів. Правила оцінки технічних резервів страховика. Рекомендації щодо якості активів. Вимоги до складання бізнес-плану, стратегії андеррайтингу та перестраховування, інвестиційної та цінової політики. Вимоги до інформування наглядового органу про значні зміни у стратегії чи політиці. Вимоги та методичні рекомендації до проведення стрес-тестування. Відповідальність осіб за прийняті рішення (з метою зацікавленості в якісному управлінні). Вимога до публічного розкриття інформації про значущі фактори ризику та заходи з їх мінімізації	Застосування методики оцінки рівня ринкового, кредитного, технічного та інших видів ризику. Аналіз бізнес-плану, стратегії андеррайтингу та перестраховування, інвестиційної та цінової політики. Аналіз додаткових звітів з будь-яких обставин за запитом наглядового органу. Застосування методики перевірки реєстру активів компанії. Застосування методики оцінки ринкової вартості активів страховика. Аналіз звітів про результати стрес-тестування. Інтерв'ювання осіб, відповідальних за прийняття ризикових рішень	Приписи щодо усунення порушень. Корекція помилок у звітності. Призначення зовнішнього актуарія/ аудиторів. Вимога складання страховиком плану фінансового оздоровлення. Розробка наглядовим органом плану відновлення фінансової стабільності

Превентивні інструменти найчастіше носять нормативний характер, але іноді вони як і оздоровчі бувають заходами регуляторного впливу. Діагностичний інструментарій, коли це можливо, бажано прописувати в методикі чи рекомендації.

Автори пропонують в системі пруденційного нагляду виділити окремий напрямок нагляду за зовнішніми причинами. У моделі CAMELS не передбачений відповідний елемент, але автори вважають дуже важливим аналіз наглядовим органом стану та тенденцій розвитку ринків, оцінку ризиків зовнішніх впливів на страхову галузь та своєчасне макроекономічне реагування на негативні тенденції.

Більша частина інструментарію, що пов'язана з оцінками ризиків, у регулятора страхового ринку України знаходиться в стадії формування, інша – потребує доопрацювання. Для побудови якісної системи пруденційного нагляду потрібна розробка змістовних ризик-орієнтованих підходів; виходячи, насамперед, з реальної оцінки ризиків діяльності страхових компаній з позиції впливу потенційних загроз на фінансову стійкість страховиків.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку і впровадження дієвих інструментів пруденційного нагляду, які сприятимуть вирішенню завдань, пов'язаних із забезпеченням загальної стабільності й цілісності ринку, ефективному захисту інтересів споживачів та підвищенню конкурентоспроможності національних страхових компаній.

Література: 1. Insurance Core Principles and Methodology, International Association of Insurance Supervisors, October 2003 // www.iaisweb.org. 2. Закон України "Про страхування" // <http://portal.rada.gov.ua>. 3. Хобарт Р. Дж. Концептуальна основа страхового нагляду в Україні: Порівняння з ключовими принципами міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю. – К., 2004 – 2005 // www.minfin.gov.ua/control/uk/publish. 4. Savage L. Differences in Risk Based Supervision: Insurance and Banking // <http://www.lscanada.com/diffe.htm>. 5. Barth M. Risk-

Based Insurance Solvency Regulation in the U.S., Presented at World Bank Contractual Savings Conference Supervisory and Regulatory Issues in Private Pensions and Life Insurance, November, 2003 // http://info.worldbank.org/etools/docs/library/84051/ses3_barth.pdf. 6. Sharma P. Prudential Supervision of Insurance Undertakings, Conference of Insurance Supervisory Services of The Member States of the European Union, December, 2002 // http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/solvency2-conference-report_en.pdf. 7. Концепція розвитку страхового ринку України до 2010 року, затверджено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.08.05 р. №369-р. // www.dfp.gov.ua. 8. KPMG/European Commission, Study into the methodologies to assess the overall financial position of an insurance undertaking from the perspective of prudential supervision, May, 2002 // <http://intranet.icea.es/solvencia/Documentos>. 9. CEIOPS' Report on its third Quantitative Impact Study (QIS3) for Solvency II, Public Report, November, 2007 // www.fma.gv.at. 10. White Paper of the Swiss Solvency Test. Swiss Federal Office of Private Insurance, November, 2004 // http://www.versicherungsurteile.admin.ch/de/pdf/white_paper_sst.pdf. 11. HM Treasury, Financial Services Authority (FSA), Solvency II: a new framework for prudential regulation of insurance in the EU: A discussion paper, February, 2006 // http://www.fsa.gov.uk/pubs/international/solvency2_discussion.pdf. 12. Грозова К. Метод нагляду за страховими компаніями відповідно до ризиків // Наукові записки. Том 56. Економічні науки. – 2006. – С. 61 – 66. 13. Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" // <http://portal.rada.gov.ua>. 14. Хобарт Р. Дж. Запропоновані вимоги до інформації, необхідної для запровадження в Україні нагляду страхової діяльності на основі ризиків, видане для Держфінпослуг України. – К., 2004.